

LAKIVALIOKUNNAN MIETINTÖ 43/2010 vp

Hallituksen esitys lasten suojelemista seksuaalista riistoa ja seksuaalista hyväksikäyttöä vastaan koskevan Euroopan neuvoston yleissopimuksen hyväksymiseksi ja siihen liittyviksi laeiksi

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 7 päivänä joulukuuta 2010 lähettänyt lakivaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi hallituksen esityksen lasten suojelemista seksuaalista riistoa ja seksuaalista hyväksikäyttöä vastaan koskevan Euroopan neuvoston yleissopimuksen hyväksymiseksi ja siihen liittyviksi laeiksi (HE 282/2010 vp).

Lakialoitteet

Valiokunta on käsitellyt esityksen yhteydessä lakialoitteet

- LA 49/2007 vp laiksi rikoslain 20 luvun muuttamisesta (Mikaela Nylander /r ym.), joka on lähetetty valiokuntaan 10 päivänä lokakuuta 2007,
- LA 17/2010 vp laiksi rikoslain 20 luvun 6 ja 7 §:n muuttamisesta (Päivi Räsänen /kd), joka on lähetetty valiokuntaan 21 päivänä huhtikuuta 2010,
- LA 43/2010 vp laiksi rikoslain 8 luvun muuttamisesta (Tarja Tallqvist /kd ym.), joka on lähetetty valiokuntaan 9 päivänä syyskuuta 2010,
- LA 49/2010 vp laiksi rikoslain 20 ja 21 luvun muuttamisesta (Pertti Hemmilä /kok), joka on lähetetty valiokuntaan 9 päivänä syyskuuta 2010 ja
- LA 57/2010 vp laiksi rikoslain 17 luvun 18 ja 19 §:n muuttamisesta (Päivi Räsänen

/kd ym.), joka on lähetetty valiokuntaan 29 päivänä syyskuuta 2010.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- lainsäädäntöneuvos Janne Kanerva, oikeusministeriö
- apulaisoikeusasiamies Maija Sakslin, eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia
- poliisitarkastaja Antti Simanainen, sisäasiainministeriö
- neuvotteleva virkamies Mirka Järnefelt, liikenne- ja viestintäministeriö
- hallitussihteeri Heidi Manns-Haatanen ja neuvotteleva virkamies Lotta Silvennoinen, sosiaali- ja terveysministeriö
- lakimies Jaana Tervo, lapsiasiavaltuutetun toimisto
- valtiosyyttäjä Anu Mantila, Valtakunnan-syyttäjänvirasto
- rikoskomisario Jussi Hyysalo, keskusrikospoliisi
- käräjätuomari Kimmo Vanne, Vantaan käräjäoikeus
- tutkija Ville Hinkkanen, Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos
- erityisasiantuntija Heikki Sariola, Lastensuojelun Keskusliitto ry
- kehittämisspäälikkö Nina Lahtinen ja työmarkkinalakimies Kai Kullaa, Opetusalan Ammattijärjestö OAJ ry

- erityisasiantuntija Marjo Varsa, Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry
- professori Raimo Lahti
- professori Kimmo Nuotio.

Kirjallisen lausunnon ovat antaneet

- ulkoasiainministeriö
- opetus- ja kulttuuriministeriö

- Ahvenanmaan maakunnan hallitus / Ålands landskapsregering
- Rikosseuraamuslaitos
- Oikeusrekisterikeskus
- tietosuojavaltuutetun toimisto
- professori Pekka Viljanen.

Lisäksi lausuntonsa valiokunnalle on toimitanut Piraattipuolue r.p.

HALLITUKSEN ESITYS JA LAKIALOITTEET

Hallituksen esitys

Esityksessä ehdotetaan, että eduskunta hyväksyy Euroopan neuvoston yleissopimuksen lasten suojelemisesta seksuaalista riistoa ja seksuaalista hyväksikäyttöä vastaan. Tarkoituksena on, että Suomi hyväksymisen jälkeen sitoutuu yleissopimukseen, joka on tullut kansainvälisesti voimaan heinäkuun 2010 alussa. Yleissopimuksen kansallinen voimaansaattaminen ja esityksen valmistelun yhteydessä erikseen selvitetty kysymykset edellyttävät lainsäädäntömuutoksia. Yleissopimuksen voimaansaattaminen ja siihen liittyen lasten suojelemisen tavoitteen toteuttaminen edellyttävät myös huomion kiinnittämistä käytännön toimintatapoihin.

Lapsen seksuaalisen hyväksikäytön vähimmäisrangaistus korotettaisiin neljäksi kuukaudeksi vankeutta. Sukupuoliyhteyden sisältävät hyväksikäyttöririkokset katsottaisiin lähtökohtaisesti törkeäksi lapsen seksuaaliseksi hyväksikäytöksi. Nuoreen kohdistuvan seksuaalipalvelujen ostamisen enimmäisrangaistus korotettaisiin yhdestä vuodesta kahdeksi vuodeksi vankeutta.

Lakiin lisättäisiin rangaistussäännökset lapsen houkuttelemisesta seksuaalisiin tarkoituksiin. Mainittuun rikokseen voisi syyllistyä ensinnäkin se, joka ehdottaa tapaamista tai muuta kanssakäymistä lapsen kanssa siten, että ehdotuksen sisällöstä tai olosuhteista muuten ilmenee tekijän tarkoituksena olevan valmistaa lapsipornografiaa tai kohdistaa lapseen hyväksikäyttörikos. Lapsen houkuttelemisesta seksuaalisiin tarkoituksiin tuomittaisiin myös se, joka viet-

teele lapsen korvausta vastaan tarjoamaan seksuaalipalveluja tai esiintymään sukupuolisiveellisyyttä loukkaavassa järjestetyssä esityksessä. Rangaistavaksi säädettäisiin myös sukupuolisiveellisyyttä loukkaavan lasta koskevan esityksen seuraaminen.

Lapsipornografiaa koskevien rangaistussäännösten tunnusmerkistöjä täsmennettäisiin ja täydennettäisiin. Sukupuolisiveellisyyttä loukkaavan lasta esittävän kuvan hallussapidon tekotavat yhtenäistettäisiin levittämistä koskevien tekoapojen kanssa. Lisäksi hallussapitoon voisi syyllistyä, jos hankkii esimerkiksi sopimukseen perustuvan käyttöoikeuden kautta pääsyn lapsipornografiaa sisältävään kuvaan tai tallenteeseen ilman aineiston fyysistä haltuun ottamista.

Seksuaalisen teon määritelmästä poistettaisiin rangaistavuuden edellytys, jonka mukaan tekijän on tavoiteltava seksuaalista kiihotusta tai tyydytystä. Kaikki yleissopimuksen mukaiset rikokset olisivat lapseen kohdistuessaan virallisen syytteen alaisia. Asianomistajan vakaalla tahdolla ei myöskään olisi merkitystä syyte-oikeuden käyttämisen kannalta. Oikeushenkilön rangaistusvastuu ulotettaisiin koskemaan myös lapsen houkuttelemista seksuaalisiin tarkoituksiin, kun tapaamisen tai muun kanssakäymisen tarkoituksena on valmistaa lapsipornografiaa. Yleissopimuksen mukaisten rikosten osalta poistettaisiin kaksoisrangaistavuuden vaatimus.

Syyte-oikeuden erityistä vanhentumista koskevaa säännöstä täydennettäisiin niin, että myös lapseen kohdistunut pakottaminen seksuaali-

seen tekoon, seksuaalinen hyväksikäyttö, paritus, törkeä paritus, ihmiskauppa ja törkeä ihmiskauppa vanhentuisivat aikaisintaan uhrin täytessä kaksikymmentäkahdeksan vuotta.

Liiketoimintakieltoa koskevia säännöksiä muutettaisiin niin, että liiketoimintakieltoon voitaisiin määrätä henkilö, joka on liiketoiminnassa syylistynyt pornografiarikokseen taikka kahdeksaatoista vuotta nuorempaan henkilöön kohdistuneeseen paritus- tai ihmiskaupparikokseen. Liiketoimintakielto voitaisiin määrätä väliaikaisena, jos se on tarpeen sellaisen rikoksen tekemisen estämiseksi.

Muun ohessa sosiaali- ja terveydenhuollon, opetustoimen ja nuorisotoimen palveluksessa oleville henkilöille sekä kaikille terveydenhuollon ammattihenkilöille säädettäisiin oikeus tehdä salassapitovelvollisuuden estämättä ilmoitus poliisille, kun heillä on tehtävässään tietoon tulleiden seikkojen perusteella syytä epäillä kahdeksaatoista vuotta nuorempaan henkilöön kohdistunutta seksuaalirikosta. Lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisessä käytettävään rikosrekisteriotteeseen merkittäisiin myös pornografia- ja seksuaalirikoksista tuomitut sakkorangaistukset.

Yleissopimuksen voimaansaattamista koskeva laki on tarkoitettu tulemaan voimaan samaan aikaan kuin sopimus tulee kansallisesti voimaan. Yleissopimus tulee kansainvälisen voimaantulonsa jälkeen voimaan siihen myöhemmin liittyneen sopijapuolen osalta sen kuukauden ensimmäisenä päivänä, joka seuraa, kun kolme kuukautta on kulunut liittymisilmoituksen tekemisestä. Muut lait ovat tarkoitettut tulemaan voimaan mahdollisimman pian sen jälkeen, kun ne on hyväksytty ja vahvistettu, yleissopimuksen velvoitteiden täyttämistä koskevat lait kuitenkin viimeistään yleissopimuksen kansallisen voimaantulon yhteydessä.

Lakialoitteet

LA 49/2007 vp. Lakialoitteessa ehdotetaan, että rikoslain 20 lukuun lisätään uusi 7 a §, jossa kri-

minalisoidaan kontakti kuusitoista vuotta nuorempaan lapseen seksuaalirikoksen tekemistarcoituksessa.

LA 17/2010 vp. Lakialoitteessa ehdotetaan rikoslain 20 luvun 6 §:n 1 momenttia ja 7 §:n 1 momenttia muutettaviksi niin, että lapsen seksuaalisen hyväksikäytön vähimmäisrangaistus korotettaisiin yhdeksi vuodeksi vankeutta ja törkeän lapsen seksuaalisen hyväksikäytön vähimmäisrangaistus kahdeksi vuodeksi vankeutta, jolloin rangaistus olisi aina ehdoton.

LA 43/2010 vp. Lakialoitteessa ehdotetaan, että rikoslain 8 luvun 1 §:n 5 momentti ja 6 §:n 3 momentti kumotaan ja että 8 luvun 1 §:n 1 momenttia muutetaan. Tarkoitus on, ettei syyteoikeus vanhene, jos kysymyksessä on lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö tai törkeä lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö. Saman ehdotetaan koskevan kahdeksaatoista vuotta nuorempaan henkilöön kohdistunutta raiskausta, törkeää raiskausta ja pakottamista sukupuoliyhteyteen.

LA 49/2010 vp. Lakialoitteessa ehdotetaan rikoslain 20 luvun säännöksiä raiskauksesta, törkeästä raiskauksesta, seksuaalisesta hyväksikäytöstä, lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä ja törkeästä lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä ja 21 luvun säännöksiä taposta ja surmasta muutettaviksi niin, että kyseisten rikosten rangaistusasteikkoja korotetaan.

LA 57/2010 vp. Lakialoitteessa ehdotetaan, että rikoslain 17 luvun 18 §:ää täsmennetään siten, että myös muiden kuin todellisuuspohjaisten, lapsen sukupuolisiveellisyyttä loukkaavien kuvien levittämisen rangaistavuus tulee selvästi esille lain tekstimuodossa. Lisäksi ehdotetaan, että rikoslain 17 luvun 19 §:ssä säädettyä sukupuolisiveellisyyttä loukkaavan lasta esittävän kuvan hallussapidon rangaistavuudelta poistetaan edellytys siitä, että kuvatallenne on todellisuudenmukainen.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Yleisperustelut

Hallituksen esityksessä on keskeisesti kyse Euroopan neuvoston yleissopimuksen hyväksymisestä ja kansallisesta voimaansaattamisesta. Yleissopimuksen tavoitteena on suojella lapsia seksuaalista riistoa ja seksuaalista hyväksikäyttöä vastaan. Taustalla on lisääntynyt tietoisuus lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten vahingollisuudesta lasten terveydelle ja psykososiaaliselle kehitykselle sekä kyseisten rikosten määrän merkittävä kasvu erityisesti informaatio- ja viestintäteknologian käytön vuoksi.

Yleissopimuksen velvoitteiden voimaansaattamiseksi hallituksen esitys sisältää useita muutoksia ja lisäyksiä rikoslain seksuaalirikoksia koskeviin rangaistussäännöksiin. Muutokset osoittavat, ettei voimassa oleva sääntely ole lapsen suojelun kannalta riittävällä tasolla, vaikka seksuaalirikossäännökset uudistettiin osana rikoslain kokonaisuudistusta vain runsaat kymmenen vuotta sitten (563/1999). Lakivaliokunta on muutoinkin vastikään kiinnittänyt huomiota rikoslain seksuaalirikossäännösten kokonaisarvioinnin tarpeeseen (LaVM 37/2010 vp).

Kuten perustuslakivaliokunta on aiemmissa yhteyksissä muistuttanut, uusia rangaistussäännöksiä säädettäessä on otettava huomioon kriminalisointiperiaatteet (mm. PeVL 23/1997 vp). Lakivaliokunnan mukaan esitetyt uudet rangaistussäännökset ovat tarpeen yleissopimuksen velvoitteiden voimaansaattamiseksi ja sen tavoitteiden eli lapsen suojelun ja rikosvastuun toteuttamiseksi. Esitykseen sisältyville uusille rangaistussäännöksille on siten hyväksyttävä peruste ja painava yhteiskunnallinen tarve. Eräitä säännösehdotuksia on kuitenkin jäljempänä yksityiskohtaisissa perusteluissa selostettavin tavoin tarpeen tarkistaa rikoslainsäädännölle asetun täsmällisyys- ja tarkkarajaisuusvaatimuksen täyttämiseksi.

Esitykseen sisältyy myös ehdotuksia, joita yleissopimuksen voimaansaattaminen ei edellytä. Lapsen seksuaalisen hyväksikäytön vähimmäisrangaistus korotettaisiin neljään kuukauteen vankeutta eikä lievistä sakkorangaistuksen

mahdollistavasta tekemuodosta säädettäisi. Lisäksi nuoreen kohdistuvan seksuaalipalvelujen ostamisen enimmäisrangaistus korotettaisiin yhdestä vuodesta kahteen vuoteen vankeutta. Ankarampaa suhtautumista merkitsee myös se, että sukupuoliyhteyden sisältävät hyväksikäyttöririkokset katsottaisiin lähtökohtaisesti törkeäksi lapsen seksuaaliseksi hyväksikäytöksi.

Rangaistusasteikkojen koventamisen tarkoitus on korostaa lapsiin kohdistuvien hyväksikäyttöririkosten paheksuttavuutta ja vahingollisuutta. Taustalla vaikuttaa näkemys siitä, että tuomitut rangaistukset ovat usein olleet perusteettoman lieviä eivätkä vastaa yleistä oikeustajua. Lakivaliokunta toteaa, että jo nykyiset rangaistussäännökset mahdollistavat ankaratkin rangaistukset. Saadun selvityksen perusteella on kuitenkin ilmeistä, ettei rangaistusasteikkoja käytetä riittävän laajasti, minkä vuoksi valiokunta pitää lainsäädännöllisiä keinoja tarpeellisina. Toisaalta voidaan todeta, että lapsen seksuaaliselle hyväksikäytölle esitetty rangaistusasteikko, joka alkaa neljästä kuukaudesta vankeutta, on rikoslain perusmuotoisten rikosten joukossa harvinainen. Lievän tekotavan puuttuminen voi johtaa myös siihen, että joissakin tapauksissa esitetty rangaistusasteikko on liian ankara. Tämä voi johtaa tarpeeseen soveltaa rikoslain mahdollistamia poikkeusmahdollisuuksia useammin kuin muiden rikosten kohdalla. Vähimmäisrangaistuksen korottaminen on kuitenkin tehokkain tapa vaikuttaa rangaistuskäytäntöön, minkä vuoksi valiokunta on päätenyt tukemaan esitystä myös tältä osin. Uudistuksen soveltamista ja vaikutuksia rangaistuskäytäntöön on kuitenkin jatkossa välttämätöntä seurata. Lisäksi on tarpeen huolehtia vankeinhoidon resursseista, sillä on odotettavissa, että nyt esitettävillä sääntelymuutoksilla tulee olemaan merkittävä vaikutus vankeinhoidon kannalta.

Valiokunta kiinnittää huomiota myös siihen, että rangaistustasosta huolehtiminen on vain yksi keino suojella lapsia seksuaalirikoksia vastaan. Yleissopimukseen edellyttää muun muassa, että uhreina oleville lapsille ja heidän läheisil-

leen on erilaisia auttamis- ja tukiohjelmiä. Suomessa uhrin tukipalveluista vastaavat lähes yksinomaan kansalaisjärjestöt, joiden toiminta on suurelta osin yleishyödyllisten avustusten varassa. Valiokunta pitääkin tärkeänä, että kyseisten toimijoiden rahoitus ja sen pysyvyys turvataan.

Yksityiskohtaiset perustelut

2. Laki rikoslain muuttamisesta

8 luku. Vanhentumisesta

1 §. Syyteoikeuden vanhentuminen. Voimassa olevan pykälän 1 §:n 5 momenttiin esitetään lisättäväksi uusi erityistä vanhentumista koskeva virke, joka koskisi 20 luvun 8 b §:n 2 momentissa tarkoitettua lapsen houkuttelemista seksuaalisiin tarkoituksiin. Kyseinen teko koskee alle 18-vuotiaan lapsen viettelemistä ryhtymään seksuaalipalvelujen myymiseen tai esiintymään sukupuolisiveellisyyttä loukkaavassa järjestetyssä esityksessä. Tällaisen rikoksen syyteoikeus vanhentuu esityksen mukaan rikoksen kohteena olleen henkilön täyttäessä kaksikymmentäkolme vuotta.

Saadun selvityksen mukaan uuden vanhentumissäännöksen taustalla ovat yleissopimuksen velvoitteet. Ilman tällaista säännöstä kyseisen teon syyteoikeus vanhentuisi enimmäisrangaistuksen (vuosi vankeutta) perusteella kahdessa vuodessa teon tapahtumisesta. Tätä ei voida pitää riittävän pitkänä aikana rikosprosessin aloittamiseen, kun uhri on teon tapahtuessa 16—18-vuotias. Tekoa ei myöskään voida sen rangaistusasteikko huomioon ottaen pitää yhtä vakavana kuin esimerkiksi raiskausta tai seksuaalista hyväksikäyttöä, joten siihen ei ole perusteltua soveltaa pykälän 5 momenttiin sisältyvää säännöstä siitä, että syyteoikeus vanhentuu aikaisintaan, kun uhri täyttää 28 vuotta. Edellä esitetyn perusteella lakivaliokunta puoltaa uuden erityisen vanhentumisajan säätämistä puheena oleville houkuttelurikoksille.

Selvyyden vuoksi valiokunta kiinnittää huomiota lisäksi siihen, että pykälän syyteoikeutta koskevat vanhentumissäännökset eivät koske

rikoslain 20 luvun 8 b §:n 1 momentissa tarkoitettua lapsen houkuttelua seksuaalisiin tarkoituksiin, vaikka kyseisen teon rangaistusasteikko on sama kuin 2 momentissa tarkoitettujen tekojen. Erityisen vanhentumisajan ulottamista 1 momentissa tarkoitettuihin tekoihin ei voida pitää perusteltuna ottaen huomioon kyseisten tekojen valmisteluluonteisuus.

17 luku. Rikoksista yleistä järjestystä vastaan.

18 §. Sukupuolisiveellisyyttä loukkaavan kuvan levittäminen. Voimassa olevan pykälän 1 momenttia esitetään muutettavaksi muun muassa niin, että rangaistavuus koskee sellaisten kuvien tai kuvatallenteiden levittämistä, joissa sukupuolisiveellisyyttä loukkaavasti todellisuuspohjaisesti tai todenmukaisesti esitetään lasta. Muutos koskisi samalla myös muita voimassa olevassa momentissa tarkoitettuja tapauksia eli tilanteita, joissa sukupuolisiveellisyyttä loukkaavasti esitetään väkivaltaa tai eläimeen sekaantumista. Esityksen perusteluista ilmenee, että "todellisuuspohjaisuudella" tarkoitettaisiin sitä, että kuva perustuu hyväksikäyttötilanteeseen eli tosiasiallisesti tapahtuneeseen tilanteeseen, jossa lapsi on ollut sukupuolisiveellisyyttä loukkaavan toiminnan kohteena. Hyväksikäyttötilanteesta on yleensä näissä tapauksissa otettu valokuva tai valokuvia taikka tilanne on otettu kuvatallenteeseen. Toisaalta rangaistavuuden piiriin kuuluisivat myös tällaisesta hyväksikäyttötilanteesta maalaamalla, piirtämällä tai muulla vastaavalla tavalla tehdyt kuvat. Viimeksi mainituksa tapauksessa rangaistavuus edellyttäisi perustelujen mukaan sitä, että yhteys hyväksikäyttötilanteeseen on osoitettavissa. "Todenmukaisella" tarkoitettaisiin taas perustelujen mukaan ensisijaisesti tilanteita, joissa kuvasta tai kuvatallenteesta ei voida päätellä, kuvaako se todellisia henkilöitä tai todellisia tapahtumia.

Lakivaliokunta on kiinnittänyt huomiota siihen, että vastaavia rajoituksia kuvien todellisuuspohjaisuudesta tai todenmukaisuudesta ei sisälly voimassa olevaan pykälään. Lain esitöiden (HE 6/1997 vp, PeVL 23/1997 vp ja LaVM 3/1998 vp) valossa vaikuttaa jossain määrin epäselvältä, millaisia kuvia tai kuvatallenteita levit-

tämistä koskevan rangaistussäännöksen on tarkoitus kattaa. Oikeuskäytäntökään ei ole tuonut tähän tulkinnanvaraiseen tilanteeseen lisävalaistusta. Myös valiokunnan kuulemat asiantuntijat ovat päätyneet säännöksen soveltamisalan tulkinnassa toisistaan poikkeaviin lopputuloksiin.

Toisin kuin nyt käsiteltävänä olevassa pykälässä, voimassa olevaan rikoslain 17 luvun 19 §:ään, joka koskee sukupuolisiveellisyyttä loukkaavan lasta esittävän kuvan hallussapitoa, sisältyy jo ennestään vaatimus siitä, että kuva tai kuvatallenne on "todellisuudenmukainen". Tämä termi lisättiin esityksen eduskuntakäsittelyssä lakivaliokunnan mietinnön pohjalta (LaVM 3/1998 vp). Kyseisen mietinnön mukaan todellisuudenmukaisuudella tarkoitetaan todellisuuspohjaisen näköistä aineistoa, jota ei voida erottaa aidoista kuvatallenteista, joissa on käytetty ihmisiä malleina. Kyseisen määritelmän ulkopuolelle jäävät kuitenkin esimerkiksi piirrookset ja maalaukset.

Nyt käsiteltävänä olevan esityksen yhteydessä on edellä esitetty huomioon ottaen tärkeää selkeyttää sitä, millaisia kuvia tai kuvatallenteita levittämistä koskeva rangaistussäännös koskee. Lakivaliokunta katsoo, että lapsipornografiaa koskevien säännösten ensisijainen tavoite on suojata lasta joutumasta sellaisen seksuaalisen väärinkäytön kohteeksi, jota lapsipornografian valmistaminen merkitsee (ks. LaVM 4/2004 vp). Tämä suojeluobjekti edellyttää, että kriminalisointi koskee sellaisten kuvien tai kuvatallenteiden levittämistä, jotka on tehty todellisesta lapsesta tosiasiallisessa hyväksikäyttötilanteessa. Yhtä lailla on perusteltua, että säännös koskee myös vastaavasta tilanteesta piirtämällä, maalaamalla tai muulla vastaavalla tavalla tehtyjä kuvia tai kuvatallenteita edellyttäen, että yhteys hyväksikäyttötilanteeseen on osoitettavissa. Niin ikään säännöksen on perusteltua koskea sellaisia kuvia tai kuvatallenteita, joita ei voida erottaa sellaisista kuvista tai kuvatallenteista, joissa mallina on käytetty todellista lasta. Esityksessä tällaisista kuvista käytetään käsitettä "todenmukainen". Kyse on tietokoneita käyttäen tai muulla teknisellä tavalla valmistetuista kuvista tai kuvatallenteista, jotka

ovat siinä määrin aidon (autenttisen) valokuvan, elokuvan tai vastaavan kuvan tai kuvatallenteen näköisiä, että jää epävarmaksi, onko ne tehty tosiasiallisesta hyväksikäyttötilanteesta vai eivät. Lakivaliokunnan mukaan levittämistä koskevaa rangaistussäännöstä ei siten tule yleisen moraalin suojaamisen tarkoituksessa ulottaa koskemaan sellaisia piirtämällä, maalaamalla tai vastaavalla tavalla tehtyjä kuvia tai kuvatallenteita, joiden mallina ei ole käytetty todellista lasta tosiasiallisessa hyväksikäyttötilanteessa.

Edellä esitetyn perusteella lakivaliokunta on päättänyt kannattamaan esitykseen sisältyvien rajausten "todellisuuspohjainen" ja "todenmukainen" sisällyttämistä pykälään. Valiokunta ei kuitenkaan pidä rangaistussäännöksille asetettavan tarkkarajaisuusvaatimuksen kannalta riittävänä kyseisten käsitteiden määrittelemistä vain perustelutasolla, vaan katsoo, että ne tulee määritellä pykälässä. Ottaen huomioon, että voimassa olevan pykälän 4 momenttiin sisältyy jo ennestään sen määritelmä, mitä säännöksessä tarkoitetaan lapsella, valiokunta ehdottaa käsitteiden määrittelemistä kyseisessä momentissa. Todellisuuspohjaisen ja todenmukaisen määritelmiä noudatettaisiin kaikissa 1 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa. Selkeyssyistä valiokunta ehdottaa lisäksi, että momentissa käytetyt käsitteet kursivoidaan. Edellä esitetyn johdosta myös lakiehdotuksen *johtolausetta* on tarkistettava.

On kuitenkin syytä korostaa sitä esityksen perusteluissa esiin tuotua seikkaa, että "todellisuuspohjaisen" ja "todenmukaisen" käsitteet ovat toisiaan täydentäviä ja voivat olla myös päällekkäisiä. Esimerkkinä voidaan mainita erehdyttävästi oikeaa valokuvaa muistuttava kuva, joka perustuu hyväksikäyttötilanteeseen.

Voimassa olevan pykälän 1 momentissa säädettyjä tekotapoja esitetään lisäksi täydentäviksi lainvastaisen aineiston "saataville asettamisella" ja sellaisen aineiston "saatavilla pitämisellä". Valiokunta on vastikään käsitellyt vastaavien tekotapojen lisäämistä rikoslain 11 luvun 10 §:ään (LaVM 39/2010 vp — HE 317/2010 vp). Tältä osin valiokunta viittaa mainitussa mietinnössä esitettyyn.

19 §. *Sukupuolisiveellisyttä loukkaavan lasta esittävän kuvan hallussapito.* Voimassa olevaan pykälään esitetään lukuisia muutoksia. Näistä keskeinen on ensinnäkin se, että kuvalta tai kuvatallenteelta edellytettäisiin, kuten 18 §:ssä, todellisuuspohjaisuutta tai todenmukaisuutta. Näitä käsitteitä ja niiden suhdetta voimassa olevaan sääntelyyn on käsitelty edellä 18 §:n perusteluissa. Kyseiset käsitteet muuttaisivat nykytilaa lähinnä siinä mielessä, että rangaistavuuden piiriin tulisivat myös maalamalla, piirtämällä tai muulla vastaavalla tavalla tehdyt kuvat, jotka on tehty todellisesta lapsesta tosiasiallisessa hyväksikäyttötilanteessa. Edellä esitettyyn viitaten valiokunta pitää tällaista laajennusta perusteltuna lapsen suojelemiseksi lapsipornografian valmistamiselta.

Voimassa olevaan pykälään lisättäisiin uuteen tekotapana pääsyn hankkiminen kuvaan tai kuvatallenteeseen, jossa sukupuolisiveellisyttä loukkaamalla esitetään todellisuuspohjaisesti tai todenmukaisesti lasta. Lakivaliokunta katsoo, että säännöstä on tarpeen tarkentaa seuraavasti. Ensinnäkin pelkästään pykälän perusteluista ilmenevä seikka siitä, että materiaalin edellytetään päätyneen rikosentekijän saataville, on tarpeen nostaa pykälätasolle, koska säännöksen tarkoitus ei ole kriminalisoida pelkkää pääsyn hankkimista. Rangaistavuus ei kuitenkaan edellytä sitä, että tekijä olisi tutustunut hänen saatavilleen päätyneeseen aineistoon.

Toiseksi valiokunta katsoo, että säännös tulee rajata yleissopimuksen mukaisesti pääsyn hankkimiseen aineistoon tieto- ja viestintäteknologian välityksellä. Valiokunta pitää tätä rajausta välttämättömänä, koska muutoin säännös on liian tulkinnanvarainen ja voisi koskea esimerkiksi avaimen hankkimista sellaiseen lukittuun tilaan, jossa säilytetään säännöksessä tarkoitettua aineistoa. Edellä esitettyyn viitaten valiokunta ehdottaa, että säännöksestä ilmenee sen koskevan kuvia tai kuvatallenteita, jotka ovat tekijän käytettävissä tietokoneen tai muun teknisen laitteen välityksellä. Muulla teknisellä laitteella tarkoitetaan esimerkiksi äly- tai matkapuhelinta, jolla pääsee internetiin tai muuhun vastaavaan tietojärjestelmään.

Lisäksi valiokunta pitää tarpeellisenä, että pykälään kirjataan myös se perusteluista ilmenevä seikka, että pääsyn hankkiminen koskee tilanteita, joissa pääsy aineistoon saadaan maksua vastaan tai muuten sopimalla. Internetin kohdalla tällä tarkoitetaan salasanan tai vastaavan käyttörajoituksen hankkimista tai maksun suorittamista sivustolle pääsemiseksi. Myös sellaiset tilanteet, joissa sivustolle pääsy ei edellytä salasanaa tai maksua, kuuluvat säännöksen soveltamisalaan, jos kyse on joka tapauksessa rajatun piirin käytössä olevista sivustoista. Tarkoitus siis on, ettei säännös koske sellaisia internet-sivustoja, joihin kenellä tahansa on vapaa pääsy. Tällaisiin sivustoihin rangaistavuutta ei ole perusteltua laajentaa. Valiokunnan näkemyksen mukaan säännös on näilläkin rajoituksilla täydennettynä yleissopimuksen mukainen.

Valiokunta pitää aiheellisena myös sitä, että pykälästä ilmenee sen tarkoituksen mukaisesti, että se koskee tilanteita, joissa tekijä ei tallenna aineistoa. Tästä syystä valiokunta ehdottaa pykälään ilmaisua "ilman laitteelle tallentumista". Tallentumisella tarkoitettaisiin sitä, että joko tekijä itse on tallentanut aineiston tietokoneelle tai muulle tekniselle laitteelle tai aineisto on toimitettu tekijälle niin, että se on tallentunut rikosentekijän tällaiseen laitteeseen. Jos aineisto on tekijän teknisellä laitteella tallentuneena tai tallennettuna erilliselle levykkeelle tai muulle vastaavalle erilliselle välineelle, kyse on voimassa olevan 19 §:n tarkoittamasta hallussapidosta.

Lopuksi valiokunta ehdottaa, että pääsyn hankkimista koskeva kriminalisointi erotetaan selkeyssyistä omaksi 2 momentiksi.

20 luku. Seksuaalirikoksista.

6 §. *Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö.* 7 §. *Törkeä lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö.* Voimassa olevaan 6 ja 7 §:ään esitetään merkittäviä sekä sisällöllisiä että rakenteellisia muutoksia. Keskeisin muutos olisi se, että sukupuoliyhteyttä koskeva tekotapa poistettaisiin perusmuotoista tekemuotoa koskevasta 6 §:n 1 momentista ja siirrettäisiin törkeää tekemuotoa koskevaan 7 §:n 1 momenttiin. Jotta tekijän voitaisiin katsoa syyllistyneen törkeään lapsen sek-

suaaliseen hyväksikäyttöön, tulee rikoksen olla kokonaisuutena arvostellen törkeä. Jos tämä edellytys ei täyttyisi, tekijä voisi syyllistyä seksuaaliseen hyväksikäyttöön. Tämä ilmenisi perustunnusmerkistöstä eli 6 §:n 2 momentista.

Lakivaliokunta toteaa, että esitetty poikkeaa huomattavasti rikoslain säännöksissä noudatetusta sääntelytavasta. Valiokunta kuitenkin katsoo, että tekotapaa, johon sisältyy sukupuoliyhteys lapsen kanssa, on perusteltua jo lähtökohdaisesti arvioida ankarammin kuin muita seksuaalisen hyväksikäytön muotoja, koska sukupuoliyhteys on omiaan vahingoittamaan lasta enemmän kuin muut tekotavat. Tämän tavoitteen toteuttamiseksi valiokunta puoltaa sukupuoliyhteyden sisältävän tekotavan siirtämistä 7 §:ään. Siirrosta johtuen sääntelytapa on poikkeuksellinen, muttei valiokunnan käsityksen mukaan erityisen vaikeaselkoinen.

8 b §. Lapsen houkutteleva seksuaalisiin tarkoituksiin. Pykälässä säädetään uudesta vankeusuhan sisältävästä rangaistussäännöksestä. Sen 1 momentti koskee sitä, joka ehdottaa tapaamista tai muuta kanssakäymistä lapsen kanssa siten, että ehdotuksen sisällöstä tai olosuhteista muuten ilmenee tekijän tarkoituksena olevan valmistaa lapsipornografiaa tai kohdistaa lapseen hyväksikäyttörikos (nk. "grooming"). Esityksen valiokuntakäsittelyssä on noussut esiin kysymys siitä, tulisiko jo se, että joku pyrkii tapaamiseen tai kanssakäymiseen lapsen kanssa momentissa säädettyssä tarkoituksessa olla rangaistavaa. Lakivaliokunta ei kuitenkaan puolla tällaista laajennusta. Tietyssä tarkoituksessa tehdyn pyrkimyksen säätäminen rangaistavaksi olisi valiokunnan mielestä ongelmallista rikoslainsäädännöltä edellytetyn täsmällisyyden ja tarkarajaisuuden kannalta. Lisäksi tällaisten pyrkimysten ja niiden tarkoituksien toteennäyttämisen voisi olla käytännössä vaikeaa.

Pykälän 2 momentti koskee sitä, joka viettelee kahdeksaatoista vuotta nuoremman henkilön ryhtymään sukupuoliyhteyteen tai muuhun seksuaaliseen tekoon 8 a §:ssä tarkoitettulla tavalla taikka esiintymään sukupuolisiveellisyttä loukaavassa järjestetyssä esityksessä. "Vietteilyssä"

on perustelujen mukaan kyse vaikuttamisesta teon kohteen tahdonmuodostukseen. Kuten momentin perusteluissa todetaan, ilmaisua "viettelee" käytetään ennestään paritusrikoksen tunnusmerkistössä yhdessä ilmaisun "painostaa" kanssa (rikoslain 20 luvun 9 §:n 1 momentin 5 kohta). Valiokunta ei kuitenkaan pidä ilmaisua "viettelee" tässä yhteydessä aivan asianmukaisena, sillä asiayhteys on toinen ja teko kohdistuu lapseen. Lisäksi vietteilyn voidaan tulkitella edellyttävän tekijältä petollista tai siihen rinnastettavaa subjektiivista tarkoitusta, jolla ei tulisi olla lapsen kannalta merkitystä. Yleissopimuksesta johtuva rikoslainsäädännön täydentämistarvekin koskee houkuttelemiseksi luonnehdittavissa olevia tilanteita. Edellä esitetyn perusteella valiokunta ehdottaa, että momentissa käytetään ilmaisua "houkuttelee". Perusteltua ei kuitenkaan ole käyttää lisäksi esim. "painostaa" tai muuta voimakkaampaa ilmaisua, koska tällöin kyse ei enää olisi sellaisesta houkuttelun kriminalisoimisesta, jota yleissopimukseen liittyminen edellyttää. Jos kyse on painostamisesta, uhkailusta tai niihin verrattavasta toiminnasta, sovellettaviksi voivat tulla muut rangaistussäännökset, joihin nähden nyt käsiteltävänä oleva momentti on toissijainen.

Pykälässä tarkoitettua teosta voitaisiin tuomita sakkoo tai enintään yksi vuotta vankeutta. Valiokunta katsoo, että 1 momentissa tarkoitettua teon valmisteluonteisuus ja 2 momentin toissijaisuus suhteessa muihin rangaistussäännöksiin puoltavat esitettyä rangaistusasteikkoa.

8 c §. Sukupuolisiveellisyttä loukaavan lasta koskevan esityksen seuraaminen. Pykälässä on kyse uudesta vankeusuhan sisältävästä rangaistussäännöksestä. Kuten 8 b §:n 2 momentissa, pykälän 1 momentissa käytetään ilmaisua "järjestetyn esityksen" seuraaminen. Pykälän perusteluista ilmenee, että kyse on esityksestä, johon ulkopuolisilla on mahdollisuus yleisönä osallistua. Esiintyjien ja esitystä seuraavien ei kuitenkaan tarvitse olla samassa paikassa, vaan esitystä voidaan seurata paitsi paikan päällä myös viestintäteknologiaa hyväksi käyttäen. Selvyyden vuoksi valiokunta toteaa, että kun kyse sen

sijaan on järjestetyn esityksen tallentamisesta tai tällaisen tallennetun esityksen levittämisestä tai hallussapidosta, sovellettaviksi voivat tulla rikoslain 17 luvun 18 ja 19 §:n lapsipornografiaa koskevat säännökset.

Rangaistusasteikoksi esitetään sakkoa tai enintään kahta vuotta vankeutta. Vaikka enimmäisrangaistus on suhteellisen ankara, valiokunta on päätnyt puoltamaan sitä, koska esitykset voivat olla sisällöltään hyvinkin erilaisia. Myös niissä esiintyvät lapset voivat olla iältään hyvin nuoria.

Pykälän 2 momentissa säädetään rangaistavaksi järjestetyn esityksen seuraamisen yritys. Valiokunnan käsityksen mukaan kyse voi olla esimerkiksi tilanteesta, jossa henkilö on tietoisena esityksen luonteesta saapunut paikalle seuraamaan esitystä, joka kuitenkin peruutetaan tai on peruttu ennen esityksen alkamista. Kyse voi olla myös sellaisesta peruutetusta tai peruutuneesta järjestetystä esityksestä, joka on ollut tarkoitus esittää tietyllä rajatulle henkilöpiirille, johon kuuluvat ovat olleet tietoisia esityksen luonteesta.

10 §. Määritelmät. Pykälän 2 momenttia esitetään muutettavaksi niin, että seksuaalisen teon määritelmästä poistetaan edellytys, jonka mukaan tekijän on tavoiteltava seksuaalista kiihottusta tai tyydytystä. Esitys ei tältä osin perustu yleissopimuksen velvoitteiden täyttämiseen, vaan kyse on muutoksesta, jota on päädytty esittämään pykälän soveltamisesta saatujen kokemusten perusteella. Hallituksen esityksessä muutokselle esitetään useita perusteita. Ensinnäkin oikeuskäytännössä teko on voitu arvioida lapsen kehitykselle vahingolliseksi, mutta tästä huolimatta se on voinut jäädä rankaisematta sen vuoksi, ettei näyttöä ole ollut seksuaalisesta tarkoituksesta tai tekijän seksuaalisesta kiihottumisesta teon aikana. Esityksen mukaan vaarana siten on, että nykyinen määritelmä johtaa yleisen oikeustajun vastaisiin ja lapsen suojaamisen kanssa ristiriitaisiin lopputuloksiin. Muutosesitystä perustellaan myös sillä, että edellytyksen näyttäminen toteen voi olla käytännössä vaikeaa.

Lakivaliokunta toteaa, että ehdotus seksuaalista tarkoitusta koskevan edellytyksen poistamisesta on periaatteellinen ja merkittävä. Seksuaalirikoksissa teon seksuaalinen luonne on olennainen, erityisesti tekijän kannalta. Kyseinen edellytys yhdistää seksuaalirikoksia ja määrittelee niitä laillisuusperiaatteen kannalta. Kuten esityksestä ilmenee, edellytyksen tulkintaan ja soveltamiseen käytännössä liittyy kuitenkin epäkohtia. Lisäksi on otettava huomioon, että uhrin kannalta merkitystä on itse teon tapahtumisella eikä sillä, missä tarkoituksessa tekijä teon tekee. Tällä seikalla on erityinen painoarvo, kun kyse on lapsiuhrista.

Edellä mainittujen näkökohtien punninnassa valiokunta on päätnyt puoltamaan seksuaalista tarkoitusta koskevan edellytyksen poistamista esitetyn mukaisesti. Valiokunta kuitenkin korostaa, ettei kyseisen edellytyksen poistaminen merkitse sitä, että teon seksuaalisesti olennaista luonnetta arvioitaisiin korostetusti uhrin näkökulmasta, vaan uhrin lisäksi on otettava huomioon tekijä ja teko-olosuhteet. Muutoksen tavoitteena on selventää sitä, että teon seksuaalinen olennaisuus tulee arvioida objektiivisin perustein. Tekijän tarkoitus ei kuitenkaan ole jatkossakaan merkityksetön sen vuoksi, että se tulee ottaa huomioon rikoslain 3 luvun 6 §:ssä edellytettyä tahallisuutta arvioitaessa.

Seksuaalisen teon määritelmän muutos koskee useita rikoslain 20 luvun seksuaalirikossäännöksiä, joista osa koskee muitakin kuin lapsia. Sen arvioinnissa, millainen teko on kulloinkin rangaistavaa, on kiinnitettävä huomiota paitsi seksuaalisen teon määritelmän myös muiden rangaistavuudelle asetettujen edellytysten täyttymiseen.

Seksuaalista tarkoitusta koskevan edellytyksen poistamisella pyritään myös säännöksen selkeyttämiseen. Tässä yhteydessä voidaan kuitenkin todeta, että seksuaalirikoksia koskevassa sääntelyssä on vaikea päästä laillisuusperiaatteen kannalta sellaiseen sääntelytarkkuuteen, ettei tulkintaongelmia esiintyisi. Kyseisten säännösten soveltaminen vaatiikin lainsoveltajalta erityisen huolellista tapauskohtaista punnintaa.

11 §. Syyteoikeus. Eduskunta on 15.2.2011 hyväksynyt lain rikoslain muuttamisesta (HE 286/2010 vp — LaVM 34/2010 vp). Kyseisessä laissa on muutettu rikoslain 20 luvun 11 §:ää. Nyt käsiteltävänä oleva pykäläehdotus on tarpeen sovittaa yhteen edellä mainitun muutoksen kanssa. Myös lakiehdotuksen *johtolausetta* tulee tarkistaa.

12 §. Toimenpiteistä luopuminen. Eduskunta on 15.2.2011 hyväksynyt lain rikoslain muuttamisesta (HE 286/2010 vp — LaVM 34/2010 vp). Kyseisessä laissa on muutettu rikoslain 20 luvun 12 §:ää. Samaa pykälää on muutettu eduskunnan 15.2.2011 hyväksymässä laissa rikoslain 20 luvun muuttamisesta (HE 283/2010 vp — LaVM 37/2010 vp). Jälkimmäisenä mainitussa laissa on otettu huomioon edellisessä laissa tehty muutos. Nyt käsiteltävänä oleva pykäläehdotus on tarpeen sovittaa yhteen jälkimmäisenä mainitun lainmuutoksen kanssa. Myös lakiehdotuksen *johtolausetta* tulee tämän vuoksi tarkistaa.

4. Laki lastensuojelulain 25 ja 25 d §:n muuttamisesta

25 §. Ilmoitusvelvollisuus. 25 d §. Lastensuojeluviranomaisen ilmoitusvelvollisuus ja salassa pidettävien tietojen antaminen poliisille. Lastensuojelulain 25 §:ään esitetään lisättäväksi uusi 3 momentti, jonka mukaan 1 momentissa tarkoitetuilla henkilöillä, jotka ovat velvollisia tekemään lastensuojeluilmoituksen kunnan sosiaalitoimesta vastaavalle toimielimelle, olisi jatkossa oikeus tehdä salassapitosäännösten estämättä ilmoitus poliisille, kun heillä on tehtävässään tietoon tulleiden seikkojen perusteella syytä epäillä lapseen kohdistunutta rikoslain 20 luvussa rangaistavaksi säädettyä tekoa. Sääntely koskee muun muassa sosiaali- ja terveydenhuollon sekä opetus- ja nuorisotoimen palveluksessa olevia henkilöitä. Lastensuojelulain 25 d §:n 3 momenttia esitetään vuorostaan täydennettäväksi viittauksella 25 §:n 3 momenttiin.

Esityksen valiokuntakäsittelyssä sosiaali- ja terveysministeriö on esittänyt, että kyseisillä

henkilöillä tulisi oikeuden sijasta olla velvollisuus tehdä ilmoitus poliisille säännöksessä tarkoitetuissa tapauksissa. Sosiaali- ja terveysministeriö on myöhemmässä vaiheessa vielä tämentänyt esittämänsä niin, että velvollisuus ilmoittaa poliisille koskisi tilanteita, joissa rikos on kohdistunut alle 12-vuotiaaseen lapseen, ja oikeus ilmoittaa poliisille tilanteita, joissa rikoksen kohteena ollut lapsi on täyttänyt 12 vuotta. Niin ikään sosiaali- ja terveysministeriö on tuonut esiin, että velvollisuus ilmoittaa poliisille tulisi lisäksi ulottaa lapseen kohdistuneeseen rikoslain 21 luvussa säädettyyn väkivaltarikokseen. Lakivaliokunta on kuullut sosiaali- ja terveysministeriön ehdotuksista erikseen asiantuntijoita.

Valiokunta toteaa, että hallituksen esityksessä esitetyn oikeuden muuttaminen velvollisuudeksi ilmoittaa poliisille lapseen kohdistuneesta rikoslain 20 luvussa säädetystä seksuaalirikoksesta on merkittävä ja useaa eri toimialaa koskeva muutos. Saamansa selvityksen perusteella valiokunta pitää tällaista muutosta kuitenkin tarpeellisena ja katsoo, että muutos voidaan toteuttaa nyt käsiteltävänä olevan seksuaalirikoksia koskevan esityksen eduskuntakäsittelyn yhteydessä. Nykyinen menettely, jossa viranomainen tekee lastensuojeluilmoituksen kunnan sosiaalitoimesta vastaavalle viranomaiselle, joka puolestaan on velvollinen ilmoittamaan poliisille, voi joissakin tapauksissa tarpeettomasti hidastaa esitutinnan aloittamista. Tilanteissa, joissa epäillä lapseen kohdistunutta seksuaalirikosta, asian tutkiminen mahdollisimman nopeasti on erityisen tärkeää lapsen suojelemiseksi. Valiokunta toteaa myös, että hallituksen esityksessä ilmoitusoikeuden säätämiseksi esitetyt perustelut soveltuvat yhtä hyvin myös ilmoitusvelvollisuuden säätämiseen.

Velvollisuutta ilmoittaa poliisille koskisi sama kynnys kuin hallituksen esityksessä esitettyä oikeutta ilmoittaa poliisille. Velvollisuus syntyisi, kun henkilöllä on "tehtävässään tietoon tulleiden seikkojen perusteella syytä epäillä" lapseen kohdistunutta rikoslain 20 luvussa säädettyä rikosta. Valiokunnan mukaan se, että oikeus ilmoittaa poliisille muutetaan velvol-

lisuudeksi, korostaa tarvetta ohjeistaa, tiedottaa ja kouluttaa niitä henkilöitä, joita sääntely koskee. Ohjeistukseen, tiedottamiseen ja koulutukseen on tarpeen varata riittävästi aikaa ennen uudistuksen voimaantuloa.

Valiokunta katsoo, että lapseen kohdistuvat seksuaalirikokset ovat vakavia rikoksia riippumatta siitä, minkä ikäiseen lapseen teko kohdistuu. Kaikkia lapsia tulee koskea samantasoinen suojele heidän iästään riippumatta. Tämän vuoksi valiokunta ei kannata ikään perustuvan jaottelun käyttöönottoa, vaan katsoo, että velvollisuuden ilmoittaa poliisille tulee koskea kaikkia lapsiin kohdistuvia seksuaalirikosepäilyjä.

Edellä kuvattu menettely, joka nykyisin koskee lapseen kohdistuneen rikoslain 20 luvussa säädetyn seksuaalirikoksen ilmoittamista poliisille, koskee myös lapseen kohdistuneen rikoslain 21 luvussa säädetyn väkivaltarikoksen ilmoittamista. Valiokunta katsoo, että myös sääntelyn jälkimmäisten rikosten ilmoittamisesta poliisille tulee olla toimiva. Saamansa selvityksen perusteella valiokunta kuitenkin katsoo, että edellä ehdotetun ilmoitusvelvollisuuden ulottaminen myös rikoslain 21 luvussa säädettyihin väkivaltarikoksiin nyt käsiteltävänä olevan seksuaalirikoksia koskevan esityksen eduskuntakäsittelyn yhteydessä ei ole mahdollista eikä perusteltua. Tällaisen uudistuksen toteuttaminen edellyttää erillistä valmistelua. Tältä osin sääntely jää siten nykyiselleen.

Valiokunta ehdottaa hallituksen esitykseen sisältyvien 25 §:n ja 25 d §:n muuttamista edellä ehdotettujen muutosten toteuttamiseksi. Lisäksi valiokunta on sääntelyn selkeyttämiseksi poistanut 25 d §:ssä olevat viittaukset sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (812/2000) 18 §:n 2 ja 3 momenttiin. Kyse ei kuitenkaan ole asiallisesta muutoksesta.

Valiokunta pitää tärkeänä, että uudistuksen soveltamista seurataan.

5. Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain 18 §:n muuttamisesta

18 §. Salassa pidettävien tietojen antaminen asiakkaan suostumuksesta riippumatta eräissä muissa tilanteissa. Voimassa olevan 18 §:n 3 momentissa säädetään sosiaalihuollon järjestäjän tai toteuttajan oikeudesta antaa oma-aloitteisesti tietoja salassa pidettävästä asiakirjasta muun muassa poliisille. Momenttiin esitetään lisättäväksi viittaussäännös lastensuojelulain 25 §:n 3 momenttiin.

Lakivaliokunta ehdottaa edellä 4. lakiehdotuksen 25 §:n 3 momenttia muutettavaksi niin, että pykälän 1 momentissa tarkoitetuille henkilöille hallituksen esityksessä esitetty oikeus ilmoittaa poliisille rikoslain 20 luvussa säädetystä rikoksesta muutetaan ilmoitusvelvollisuudeksi. Muutoksen vuoksi nyt käsiteltävänä olevaan pykäläehdotukseen sisältyvä viittaus lastensuojelulain 25 §:n 3 momenttiin ei enää ole johdonmukainen, minkä vuoksi valiokunta ehdottaa sen poistamista. Tässä yhteydessä valiokunta viittaa myös siihen, että se on edellä selkeyssyistä ehdottanut, että 4. lakiehdotuksen 25 d §:n 3 momenttiin sisältyvät viittaukset nyt käsiteltävänä olevaan 18 §:ään poistetaan.

Edellä esitetyn perusteella valiokunta ehdottaa, että 5. lakiehdotus hylätään.

6. Laki rikosrekisterilain 6 §:n muuttamisesta

6 §. Lakivaliokunta ehdottaa, että pykälän 2 momenttiin lisätään viittaus sakon täytäntöönpanosta annetussa laissa (672/2002) tarkoitettuun sakkorekisteriin, koska käytännössä sakkotiedot saadaan kyseisestä rekisteristä.

Aloitteet

Lakialoite 49/2007 vp. Lakialoitteessa ehdotetaan kriminalisoitavaksi kontakti lapseen seksuaalirikoksen tekemistarkoituksessa. Esityksessä kyseinen teko esitetään kriminalisoitavaksi lapsen houkuttelemisena seksuaalisiin tarkoituksiin. Koska valiokunta puoltaa kriminali-

sointia hallituksen esityksen pohjalta valiokunnan esittämien tarkennuksien, valiokunta ehdottaa, että lakialoite hylätään.

Lakialoite 17/2010 vp. Koska valiokunta puoltaa lapsen seksuaalisen hyväksikäytön ja törkeän lapsen seksuaalisen hyväksikäytön rangaistusasteikkojen hyväksymistä hallituksen esityksen mukaisina, valiokunta ehdottaa lakialoitteen hylkäämistä.

Lakialoite 43/2010 vp. Lakialoitteessa ehdotetaan, ettei tiettyjen lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten syyteoikeus vanhentuisi lainkaan. Hallituksen esityksessä esitetään, että voimassa oleva erityissääntely eräiden lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten erityisvanhentumisesta säilytetään ja että erityissääntely ulotetaan muihinkin kuin laissa nykyisin mainittuihin rikoksiin. Valiokunta ehdottaa, että lakialoite hylätään, koska valiokunta puoltaa lapseen kohdistuvien seksuaalirikosten syyteoikeuden säätämistä hallituksen esittämässä muodossa.

Lakialoite 49/2010 vp. Valiokunta ehdottaa, että lakialoite hylätään, koska valiokunta puoltaa lapsen seksuaalisen hyväksikäytön ja törkeän lapsen seksuaalisen hyväksikäytön ran-

gaistusasteikkojen hyväksymistä hallituksen esityksen mukaisina.

Lakialoite 57/2010 vp. Valiokunta ehdottaa, että lakialoite hylätään, koska valiokunta puoltaa rikoslain 17 luvun 18 ja 19 §:n muuttamista hallituksen esityksen pohjalta valiokunnan esittämien tarkennuksien.

Päätösehdotus

Edellä esitetyn perusteella lakivaliokunta ehdottaa,

että eduskunta hyväksyy hallituksen esityksessä tarkoitetun yleissopimuksen siltä osin kuin se kuuluu Suomen toimivaltaan,

että 1. ja 3. lakiehdotus hyväksytään muuttamattomina,

*että 2., 4. ja 6. lakiehdotus hyväksytään muutettuina (**Valiokunnan muutosehdotukset**),*

että 5. lakiehdotus hylätään ja

että lakialoitteet LA 49/2007 vp, LA 17/2010 vp, LA 43/2010 vp, LA 49/2010 vp ja LA 57/2010 vp hylätään.

Valiokunnan muutosehdotukset

2.

Laki

rikoslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan rikoslain (39/1889) 1 luvun 11 §:n 2 momentti, 8 luvun 1 §:n 5 momentti ja 6 §:n 3 momentti, 17 luvun 18 §:n 1 ja 4 momentti ja 19 § sekä 20 luvun 6 ja 7 §, 8 a §:n 1 momentti, 10 §:n 2 momentti ja 11—13 §,

sellaisina kuin ne ovat, 1 luvun 11 §:n 2 momentti laeissa 626/1996, 650/2004, 743/2006 ja 212/2008, 8 luvun 1 §:n 5 momentti ja 6 §:n 3 momentti laissa 1161/2005, 17 luvun 18 §:n 1 ja 4 mo-

mentti ja 19 § laissa 650/2004 sekä 20 luvun 6 ja 7 §, 10 §:n 2 momentti (*poist.*) laissa 563/1998, 8 a §:n 1 momentti laissa 743/2006, 11 § laissa /, 12 § laissa / ja 13 § laissa 650/2004, sekä lisätään 20 lukuun uusi 7 a, 8 b ja 8 c § seuraavasti:

1 luku

Suomen rikosoikeuden soveltamisalasta

11 §
(Kuten HE)

8 luku

Vanhentumisesta

1 ja 6 §
(Kuten HE)

17 luku

Rikoksista yleistä järjestystä vastaan

18 §

Sukupuolisiveellisyttä loukkaavan kuvan levittäminen

(1 mom. kuten HE)

Lapsena pidetään kahdeksaatoista vuotta nuorempaa henkilöä sekä henkilöä, jonka ikää ei voida selvittää, mutta jonka on perusteltua syytä olettaa olevan kahdeksaatoista vuotta nuorempi. Kuva tai kuvatallenne on 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettulla tavalla **todellisuuspohjainen**, jos se on valmistettu tilanteesta, jossa lapsi on tosiasiallisesti ollut sukupuolisiveellisyttä loukkaavan toiminnan kohteena, ja **todenmukainen**, jos se erehdyttävästi muistuttaa valokuvamallalla tai muulla vastaavalla menetelmällä valmistettua kuvaa tai kuvatallennetta tilanteesta, jossa lapsi on sukupuolisiveellisyttä loukkaavan toiminnan kohteena. Todellisuuspohjaisen ja todenmukaisen määritelmiä sovelletaan vastaavasti 1 momentin 2 ja 3 kohdassa tarkoitetuissa tapauksissa. (Uusi 4 mom.)

19 §

Sukupuolisiveellisyttä loukkaavan lasta esittävän kuvan hallussapito

Joka oikeudettomasti pitää hallussaan kuvaa tai kuvatallennetta, jossa 18 §:ssä tarkoitettulla tavalla sukupuolisiveellisyttä loukkaavasti esitetään lasta, (*poist.*) on tuomittava *sukupuolisiveellisyttä loukkaavan lasta esittävän kuvan* hallussapidosta sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi.

Sukupuolisiveellisyttä loukkaavan lasta esittävän kuvan hallussapidosta tuomitaan myös se, joka on maksua vastaan tai muuten sopimalla hankkinut pääsyn 1 momentissa tarkoitettuun kuvaan tai kuvatallenteeseen niin, että se on hänen käytettävissään tietokoneen tai muun teknisen laitteen välityksellä ilman laitteelle tallentumista. (Uusi 2 mom.)

20 luku

Seksuaalirikoksista

6, 7, 7 a ja 8 a §
(Kuten HE)

8 b §

Lapsen houkutteleva seksuaalisiin tarkoituksiin

(1 mom. kuten HE)

Jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta, lapsen houkuttelemisesta seksuaalisiin tarkoituksiin tuomitaan myös se, joka *houkuttelee* kahdeksaatoista vuotta nuoremman henkilön ryhtymään sukupuoliyhteyteen tai muuhun seksuaaliseen tekoon 8 a §:ssä tarkoitettulla tavalla taikka esiintymään sukupuoli-siveellisyttä loukkaavassa järjestetyssä esityksessä.

(3 mom. kuten HE)

8 c ja 10 §
(Kuten HE)

11 §

Syyteoikeus

Syyttäjä ei saa nostaa syytettä 3 ja 4 §:ssä eikä 5 §:n 1 momentin 4 kohdassa tarkoitetuista kahdeksantoista vuotta täyttäneisiin henkilöihin kohdistuneista rikoksista, ellei asianomistaja ilmoita rikosta syytteeseen pantavaksi taikka ellei erittäin tärkeä yleinen etu vaadi syytteen nostamista.

12 §

Toimenpiteistä luopuminen

Jos 1 §:ssä (*poist.*) tarkoitetun kahdeksantoista vuotta täyttäneeseen henkilöön kohdistuneen rikoksen asianomistaja omasta vakaasta tahdostaan pyytää, ettei syytettä nostettaisi, (*poist.*) syyttäjällä on oikeus jättää syyte nostamatta, jollei tärkeä yleinen tai yksityinen etu vaadi syytteen nostamista.

13 §
(Kuten HE)

Voimaantulosäännös
(Kuten HE)

4.

Laki

lastensuojelulain 25 ja 25 d §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan lastensuojelulain (417/2007) 25 §:n 3 momentti ja 25 d §:n 3 momentti, sellaisina kuin ne ovat laissa 88/2010, sekä
lisätään 25 §:ään, sellaisena kuin se on laissa 88/2010, uusi 3 momentti, jolloin muutettu 3 momentti siirtyy 4 momentiksi, seuraavasti:

25 §

Ilmoitusvelvollisuus

Edellä 1 momentissa tarkoitetuilla henkilöillä on *velvollisuus* tehdä salassapitosäännösten estämättä ilmoitus poliisille, kun heillä on tehtävässään tietoon tulleiden seikkojen perusteella syytä epäillä lapsen kohdistunutta rikoslain (39/1889) 20 luvussa rangaistavaksi säädettyä tekoa.

(4 mom. kuten HE)

25 d §

Lastensuojeluviranomaisen ilmoitusvelvollisuus ja salassa pidettävien tietojen antaminen poliisille

Lastensuojeluviranomaisen on salassapittoa koskevien säännösten estämättä (*poist.*) ilmoitettava poliisille, jos on perusteltua syytä epäillä, että lapseen on kasvuympäristössään kohdistettu rikoslain (*poist.*) 21 luvussa rangaistavaksi säädetty teko, josta säädetty enimmäisrangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta. *Lastensuojeluviranomaisella on velvollisuus ilmoittaa poliisille lapseen kohdistuneesta rikoslain 20 lu-*

*vussa rangaistavaksi säädetystä teosta siten
kuin 25 §:n 3 momentissa säädetään.*

Voimaantulosäännös
(Kuten HE)

6.

Laki

rikosrekisterilain 6 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan rikosrekisterilain (770/1993) 6 §:n 2 momentti, sellaisena kuin se on laissa 654/2004,
seuraavasti:

6 §

Sen lisäksi, mitä 1 momentissa säädetään, yksityinen henkilö saa itseään koskevan otteen rikosrekisteristä voidakseen ryhtyä sellaiseen tehtävään, johon pysyväisluontoisesti ja olennaisesti kuuluu työskentelyä alaikäisten parissa ja jossa ote on lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä annetun lain (504/2002) mukaan toimitettava työnantajalle tai viranomaiselle. Otteeseen merkitään tiedot päätöksestä, jolla henkilö on tuomittu rikoslain 17 luvun 18, 18 a tai 19 §:ssä tarkoitettusta sukupuoliseellisyyttä loukkaavasta teosta, 20 luvussa tarkoitettusta seksuaalirikoksesta, 21 luvun 1 §:n nojalla taposta, 2 §:n nojalla murhasta, 3 §:n nojalla surmasta tai 6 §:n nojalla törkeästä pahoin-

pitelystä, 31 luvun 2 §:n nojalla törkeästä ryöstöstä taikka 50 luvussa tarkoitetuista huumausainerikoksista. Otteeseen merkitään myös tiedot päätöksestä, jolla henkilö on aikaisemmin voimassa olleen lain nojalla tuomittu edellä mainittuja rikoksia vastaavasta rikoksesta. Lisäksi otteeseen merkitään tiedot rikoslain 17 luvun 18, 18 a tai 19 §:ssä ja 20 luvussa tarkoitetuista rikoksista tuomituista sakoista, *jotka on rekisteröity sakon täytäntöönpanosta annetun lain (672/2002) 46 §:n 1 momentissa tarkoitettuun sakkorekisteriin.* Ote on maksuton.

Voimaantulosäännös
(Kuten HE)

Helsingissä 8 päivänä maaliskuuta 2011

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj.	Janina Andersson /vihr	Outi Mäkelä /kok
vpj.	Anna-Maja Henriksson /r	Raimo Piirainen /sd
jäs.	Esko Ahonen /kesk	Pirkko Ruohonen-Lerner /ps
	Kalle Jokinen /kok	Tero Rönni /sd
	Oiva Kaltiokumpu /kesk	Mauri Salo /kesk
	Ilkka Kantola /sd	Kari Uotila /vas
	Krista Kiuru /sd	Mirja Vehkaperä /kesk.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Marja Tuokila.